

Apărut la Editura FACLA în Timișoara, 1980, studiul lui Vasile Tudor Crețu „Ethosul folcloric — sistem deschis“, o veritabilă exegeză depășind viziunea tradițională asupra ethosului folcloric, își propune — după cum reiese din primul capitol — o analiză pertinentă a elementelor și structurilor perene ale creației folclorice în raport dialectic cu mutațiile ideatice care au intervenit în dinamica gândirii și viziunii colectivității care i-au dat viață, precizând totodată principiile metodologiei cercetării fenomenelor culturale de tip folcloric în contextul mai larg al culturii universale : contactul direct „pe viu“ cu manifestările folclorice, investigarea interdisciplinară, studierea ethosului folcloric atât pe verticala diacronică, cât și pe orizontala sincronică.

Compus din mai multe capitole perfect echilibrate (I. Preliminarii metodologice și teoretice ; II. Relația „imaginație—memorie“ în actul creației folclorice ; III. Ritul, mitul și simbolul — concepte fundamentale ale gândirii folclorice ; IV. Categoria fantasticului. Condiția fantasticului în cultura populară ; V. Ethosul folcloric — sistem deschis ; VI. Dimensiuni mitice și accente fantastice în discursul folcloric. Simbolul drumului ca element mediator ; Considerații finale), studiul în care demonstrația teoretică elevată este permanent dublată de faptul viu constatat pe teren (mediul rural contemporan din zonele și subzonele Banatului istoric), invită la o lectură complexă, deloc facilă, însă extrem de interesantă pentru descifrarea multiplexelor particularități ale culturii folclorice.

Avînd drept temei cercetările etnologice contemporane, fără a se dovedi tributary vreunei direcții, reanalizînd și reinterpretînd contribuția înaintașilor în domeniu, verificînd ipoteze și concluzii cu realitatea faptelor cercetate în teren, Vasile Tudor Crețu definește și fixează o serie de concepte fundamentale ale gândirii folclorice românești raportată la cultura arhaică și cea modernă.

În capitolul al II-lea, obiectul demonstrației îl constituie raportul imaginație—memorie, real—imaginar, operînd cu conceptele imaginație, memorie, simbol, privite prin prisma etnologiei, încheind cu o exemplificare dintr-o legendă populară al cărei motiv fundamental — călătoria simbolică a eroului din lumea reală în cea imaginară — se circumscrie eposului universal, precum și cu o relatare a unei anchete de teren, privind modul în care se manifestă relația memorie—imaginație în cadrul manifestărilor folclorice contemporane.

Conceptele fundamentale ale gândirii folclorice : ritul, mitul, simbolul și raporturile dintre ele, sînt amplu tratate în capitolul următor, cu intenția mărturisită de a reliefa diferențele funcționale ale celor trei tipuri de simboluri : al culturii arhaice, al literaturii culte și cel interpus,

al culturii folclorice, fără a se neglija argumentul hotărîtor al exemplului practic furnizat de creația folclorică.

Paginile următoare ale studiului analizează conceptul fantasticului subliniind contribuția predecesorilor români și străini în definirea acestui concept destul de controversat, adoptînd o atitudine critic-creatoare față de teoriile pe care le aduce în discuție. În finalul capitolului, autorul, sintetizînd teoriile anterioare asupra fantasticului, preluîndu-le critic și completîndu-le, fixează accepția pe care o dobîndește fantasticul la diferite nivele categoriale : ontic, gnoseologic, psihologic și la nivel de discurs artistic, arătînd totodată modul în care fantasticul, la toate aceste nivele, se manifestă în folclor și în arta populară. Concluzia care se desprinde este aceea că în contextul culturii folclorice, fantasticul și mitul sînt două noțiuni cu structuri și funcții diferite.

Ultimele capitole ale studiului, dezbate problemele complexe ale ethosului folcloric și ale discursului folcloric. Ethosul folcloric este prezentat nu ca un sistem cultural imuabil, ci deschis tuturor înnoirilor, asimilărilor, așa încît, analizîndu-l din punct de vedere semantic și diacronic, autorul insistă asupra interacțiunii om—ethos, ca laturi fundamentale ale sistemului, laturi ce se influențează în egală măsură.

Simbolul drumului urmărit în basm, în eposul versificat și în poezia obiceiurilor familiale, cu dese referiri la contribuția înaintașilor și cu ample comentarii asupra textelor folclorice, încheie prestigiosul studiu al lui Vasile Tudor Crețu.

Demonstrația riguros științifică parcurgînd etape logice, precis conturate pînă la exemplificarea practică, atitudinea creatoare față de diferite concepte ce se înscriu perimetrului culturii folclorice, impresionanta listă bibliografică, temeinica organizare interioară a lucrării, definesc „Ethosul folcloric — sistem deschis“ drept o lucrare de referință în domeniul culturii folclorice.

VIOLETA BLAJ